

Any acadèmic	2015-16
Assignatura	22236 - Formació Permanent
Grup	Grup 40, 2S, GPED
Guia docent	A
Idioma	Català

Identificació de l'assignatura

Assignatura	22236 - Formació Permanent
Crèdits	4,8 de presencials (120 hores) 1,2 de no presencials (30 hores) 6 de totals (150 hores).
Grup	Grup 40, 2S, GPED (Campus Extens)
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx
Luis Vidana Fernández luis.vidana@uib.es						Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria

Contextualització

L' assignatura optativa “ Formació permanent” (Codi: 22236) pertany al pla d'estudis de Grau de Pedagogia de la UIB, s'adreça concretament a estudiants de 3r curs i s'inclou dins l' itinerari de Formació i gestió en l'organització. Aquest itinerari va adreçat a l'alumnat interessat a preparar-se per a un perfil professional de planificació i desenvolupament de recursos humans, formació i direcció d'equips de feina.

El perfil del professional de l'educació (pedagog) s'ha de caracteritzar per una sòlida formació científica i habilitats pràctiques que siguin capaços de respondre i innovar en un escenari educatiu flexible i canviant, és a dir, dins el marc de la formació permanent. En aquest context, s'imposen noves necessitats formatives als professionals de l'educació que han de combinar la seva formació pedagògica amb capacitats per a la gestió, la innovació i el control de qualitat.

L'assignatura pretén ésser, per als estudiants de pedagogia, una plataforma per a l'anàlisi i la reflexió, tant des dels sistemes educatius formals com informals en la línia de la formació i l'aprenentatge al llarg de la vida, per al conjunt de la població, per aconseguir una ciutadania amb capacitat per adaptar-se als canvis i a les transformacions socials, econòmiques i culturals d'un món globalitzat i canviant.

El plantejament conceptual de la matèria parteix d'una introducció històrica per definir el concepte i la seva evolució al llarg de les darreres dècades.

Segueix amb una clarificació i una anàlisi dels diferents elements que hi intervenen tot considerant la formació permanent com un procés d'intervenció socioeducativa en un col·lectiu determinat territorialment i socialment, que té per objecte convertir cada membre, tant individualment com socialment, en subjecte actiu de transformació del seu entorn proper en la línia de la millora de la qualitat de vida.

A partir d'aquí es tractarà de determinar la situació de la formació permanent a l' àmbit proper: local, insular, autonòmic i, en relació amb la seva aplicació a diferents àmbits professionals. En aquest sentit la feina pràctica farà referència especial a la formació permanent del professorat i a la formació de persones adultes.

I, un darrer bloc de treball consistirà en l'elaboració de propostes i projectes de formació permanent per a la millora i el benestar de la població de les Illes Balears.

Requisits

La formació permanent del pedagog es pot abordar des de dues vessants bàsiques:

- a) La pròpia formació permanent que el durà a l'actualització contínua al llarg de la seva vida professional i personal si vol trobar-se en condicions de donar resposta a les exigències futures.
- b) La iniciació competencial en la temàtica de la formació permanent per completar els estudis com a professional de l'educació.

La ubicació d'aquesta assignatura en el 6è semestre dels estudis de Pedagogia garanteix una formació bàsica en els aspectes que integra i dona coherència la formació permanent.

Competències

Les competències, es a dir, els coneixements, habilitats i actituds que l'alumnat aconseguirà després d'haver superat l'assignatura es poden dividir en dos subgrups: genèriques i específiques.

Específiques

- * Capacitat per dissenyar plans, projectes, programes i accions formatives adaptades a agents i circumstàncies concretes i a col·lectius diversos, així com a l'anàlisi, el seguiment i l'assessorament corresponents. Capacitat per estimular i motivar l'aprenentatge al llarg de tota la vida i la importància de les tecnologies de la informació al servei de l'educació i la formació en general. Conèixer els àmbits institucionals i organitzatius públics i privats on es desenvolupa la formació permanent a les Illes Balears, així com recopilar la major quantitat possible de recursos (bibliogràfics, informàtics, videogràfics, estadístics, gràfics, etc.).

Genèriques

- * Capacitar els alumnes en les competències (coneixements, destreses, actitud) estratègies, tècniques i recursos que els permetin desenvolupar la seva tasca professional. Capacitat per detectar i diagnosticar necessitats de formació en qualsevol grup humà i en els diferents contextos en els quals es desenvolupin. Ajudar a desenvolupar en l'alumnat la capacitat crítica i la responsabilitat ètica en l'anàlisi de les realitats socials, dels sabers i competències que prenen com a referència la investigació pedagògica i l'acció educativa i formativa, vinculant les seves aportacions a criteris i pràctiques que incideixen en la seva millora qualitativa.

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Són la base de les activitats d'aprenentatge que el professorat ha de proposar als estudiants perquè adquireixin competències. Els coneixements que engloben els continguts de la matèria contemplem els aspectes conceptuals, procedimentals i actitudinals.

Continguts temàtics

Bloc dels continguts temàtics. Continguts

- I. La formació permanent en un context global.
- II. Aspectes conceptuals i terminològics de la formació permanent.
  - Formació permanent. Conceptualització, perspectiva històrica, tipus i tendències actuals.
  - Models i funcions d'avaluació de programes de formació permanent.
  - Processos de formació: anàlisi de necessitats formatives, planificació, desenvolupament i avaluació de la formació.
  - El paper de les noves tecnologies en la formació permanent.
- III. Situació de la formació permanent a les Illes Balears i al context europeu.
  - Programes de formació contínua: línies d'actuació i metodologies.
  - Institucions, entitats i organismes amb competències de formació permanent.
  - Llei orgànica d'educació (LOE): formació permanent.
  - Formació permanent del professorat universitari.
  - La formació permanent en els organismes europeus e institucionals.
- IV. Propostes d'actuació a dins l'àmbit de la formació permanent.

Metodologia docent

La metodologia i les activitats proposades són variades de cara a motivar l'alumnat i aconseguir aplicar-les a la pluralitat de situacions que es donen a l'àmbit de la formació permanent. Juntament amb el mètode expositiu, tant del professor com de l'alumnat, es realitzaran estudi de casos, resolució de problemes, disseny de projectes, etc.

L'orientació de la matèria és teòrica i pràctica.

La dinàmica d'aquesta assignatura combina metodologies diferents: exposició dialogada sobre la temàtica del programa; lectures, discussions i reflexions escrites de lectures; exercicis i participació a conferències i jornades sobre la temàtica; activitats i projectes utilitzant les tecnologies de la informació i la comunicació i activitats diverses.

Treballs i activitats:

- 1.- Lectura d'un llibre sobre aspectes del contingut de l'assignatura (cal lliurar una recensió al professor).
- 2.- Visita i lliurament d'una memòria a un centre de formació permanent (CPR, ICE, centre de educació de persones adultes, escoles oficials d' idiomes, etc.).
- 3.- El desenvolupament dels temes del programa anirà acompanyat de la realització de activitats diverses (lectures, comentari d'articles, intervenció d'experts,) per part dels estudiants, d'acord amb les orientacions del professor.
- 4.- Treball en equip (3 , 4 persones) sobre una tipologia i/o modalitat de formació permanent.

Activitats de treball presencial

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Desenvolupament del temari	Grup gran (G)	A) Activitats presencials: 1.- Classes presencials teòriques a nivell de grup - classe.	120

3 / 8

Data de publicació: 05/12/2015

Abans d'imprimir aquest document, pensau bé si és necessari fer-ho. El medi ambient és cosa de tothom.

©2016 Universitat de les Illes Balears. Cra. de Valldemossa, km 7.5. Palma (Illes Balears). Tel.: +34 - 971 17 30 00. E-07122. CIF: Q0718001A

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			2.- Taller presencial metodològic de crèdits pràctics de grup de treball. 3.- Realització de tutories individuals i de grup: orientació, consultes i lliurament de feines individuals i col·lectives.	
Pràctiques externes	Visita a un centre de formació	Grup mitjà 2 (X)	Sortida en grup per conèixer la formació que es realitza a un centre extern a la UIB	

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball no presencial

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom en grup	Recerca i elaboració d'un treball	Realitzar un treball en grup sobre la temàtica de l'assignatura. Presentació a classe.	20
Estudi i treball autònom individual o en grup	Posada en comú	Fer treball autònom amb grup: Debat, col·loquis, intercanvi d'idees, etc.	10

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

L'avaluació s'adaptarà a la diversitat metodològica i a les activitats proposades anteriorment.
L'avaluació permetrà valorar el grau o nivell que ha aconseguit cadascun dels estudiants en relació amb els objectius i les competències plantejats. Inclou tant els procediments com les activitats o proves (escrites, orals, pràctiques, projectes, treballs, etc.).
L'alumnat obtindrà una qualificació numèrica entre 0 i 10 per a cada activitat o prova de les que figuren a continuació. Per superar l'assignatura s'ha d'obtenir un mínim de 5 punts sobre 10 mitjançant la suma ponderada de totes les activitats realitzades.
Aquells alumnes que no hagin superat l'assignatura, ho podran fer mitjançant la realització d'un examen global en el període de recuperació i amb la presentació de les tasques encomanades.

Les activitats o proves d'avaluació són les següents:

- Una prova final escrita que inclourà una revisió dels continguts treballats a l'assignatura, així com texts i materials comentats. Aquesta prova escrita suposa el 30% de l'avaluació global de l'estudiant.

Any acadèmic	2015-16
Assignatura	22236 - Formació Permanent
Grup	Grup 40, 2S, GPED
Guia docent	A
Idioma	Català

- Treball en grup a presentar de forma oral davant la classe i lliurar en paper o en format electrònic al professor. Un 30% de la nota final.

- Les feines individuals, la recensió d'un llibre de lectura i la reflexió sobre els diferents articles i experiències viscudes durant el curs es valorarà amb un màxim del 25% de l'avaluació global de l'estudiant.

- La visita al centre de formació del professorat, al centre educatiu i/o entitats dedicades a la formació permanent suposarà el 10% de l'avaluació global de l'estudiant.

- L'assistència obligatòria a classe d'un mínim de 3 hores setmanals (Ordre 9742 de 7 de febrer de 2011) i l'interès i la participació es podrà valorar fins a un 5% de la nota final.

Desenvolupament del temari

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Proves objectives (no recuperable)
Descripció	A) Activitats presencials: 1.- Classes presencials teòriques a nivell de grup - classe. 2.- Taller presencial metodològic de crèdits pràctics de grup de treball. 3.- Realització de tutories individuals i de grup: orientació, consultes i lliurament de feines individuals i col·lectives.

Criteris d'avaluació

Percentatge de la qualificació final: 50% amb qualificació mínima 5

Visita a un centre de formació

Modalitat	Pràctiques externes
Tècnica	Informes o memòries de pràctiques (recuperable)
Descripció	Sortida en grup per conèixer la formació que es realitza a un centre extern a la UIB
Criteris d'avaluació	

Percentatge de la qualificació final: 15% amb qualificació mínima 5

Recerca i elaboració d'un treball

Modalitat	Estudi i treball autònom en grup
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	Realitzar un treball en grup sobre la temàtica de l'assignatura. Presentació a classe.
Criteris d'avaluació	

Percentatge de la qualificació final: 35% amb qualificació mínima 5

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Bibliografia bàsica

- AMAT, O. (1995) Aprender a enseñar: una visión práctica de la formación de formadores. Barcelona. Gestión 2000.
- APPS, J. (2003). Problemas de educación permanente. Madrid. Paidós.
- BUCKEY R. Y CAPLE J. (1991) La Formación. Teoría y Práctica. Madrid, Díaz de Santos.
- CABELLO MARTÍNEZ, M^a. J. (2002) Educación permanente y educación social. Controversias y compromisos. Málaga. Aljibe.
- GOLEMAN, D. (2005). Inteligencia emocional. Cairos. Barcelona.
- OLIVER, M.F. (1998). Models d'intervenció en la formació permanent del professorat. Palma. Col. Didàctica i Psicopedagogia.

Any acadèmic	2015-16
Assignatura	22236 - Formació Permanent
Grup	Grup 40, 2S, GPED
Guia docent	A
Idioma	Català

VV.AA. (1998) Sectores emergentes en el campo de la educación permanente. Palma de Mallorca. Univesitat de les Illes Balears.

Bibliografia complementària

- BABIO, M. y otros (1992). Evaluación de actividades de formación. Estrategias y orientaciones. Madrid. MEC
- BARBIER, J.M. (1993). La evaluación en los procesos de formación. Barcelona. Paidós. MEC
- BLASCO SÁNCHEZ, B. (1994) Los análisis de necesidades de formación: modelos, metodologías e instrumentos para estudiar la oferta y la demanda formativa. Oviedo. KRK.
- BOLÍVAR, A. (1999). Cómo mejorar les centros educativos (1ª ed.) Ed. Síntesis. S.A.
- BUCKLEY, R. (1991). La formación. Teoría y práctica.(W. Book Trans.) (1ª ed.) Madrid. Ediciones Díaz de Santos. S.A.
- CABELLO MARTÍNEZ, Mª. J. (coord.) (1997). Didáctica y educación de personas adultas. Málaga. Aljibe.
- CAMPS, A. (coord.) (2001): El aula como espacio de investigación y reflexión. Barcelona: Graò
- CANO, E. (2005): Com millorar les competències dels docents. Guia per a l'autoavaluació i el desenvolupament de les competències del professorat. Barcelona: Graò
- CASTANYER F.(1988) La formación permanente en la empresa. Barcelona, Marcombo.
- CASTELLÀ, J. (1997): Entenderse en el aula. Estrategias comunicativas. Barcelona: Graò
- CASSE, P. (1991). Instrumentos para una formación eficaz. Bilbao. Deusto.
- COLÉN, Mª T.; JARAUTA, B, (coords.) Tendencias de la formación permanente del profesorado. Barcelona. Horsoi.
- CUBILLO MENAYO, M. (1997) Formación en centros de trabajo. Madrid. Santillana.
- DAVE, R.H. (1979) Fundamentos de la educación permanente. Madrid. Santillana/Instituto de la UNESCO para la educación.
- DE HARO, J.M.; AGUT, S. (2004). Fundamentos básicos de psicología para profesionales de los recursos humanos. Madrid. Thomson-Civitas.
- DE MIGUEL, M. (Dir) (1996). El desarrollo del profesional docente y las resistencias a la innovación educativa. Oviedo. Servicio de Publicaciones de la Universidad.
- DE VICENTE, P. (Dir) (2002) Desarrollo Profesional del Docente en un modelo evaluativo de colaboración. Bilbao: Mensajero.
- DELORS, J. (Direcc.) (1996). La educación encierra un tesoro. Madrid. UNESCO. Santillana.
- ELLIOT, J. (1993) El cambio educativo desde la investigación acción. Madrid. Moranta.
- ESCOBAR GUERRERO, M. (2001) Sentar la práctica para transformarla: Freire y la formación de educadores adultos. Látiva. Diálogos.
- FLECHA, R. (1999). Compartiendo palabras: El aprendizaje de las personas adultas a través del diálogo. Barcelona. Paidós.
- FULLAN, M. (2002). Los nuevos significados del cambio en la educación Barcelona. Octaedro.
- GARCÍA CARRASCO, J. (Coord) (1997). Educación de Adultos. Barcelona. Ariel.
- GELPI, E. (1990) Educación Permanente. Problemas laborales y perspectivas educativas. Madrid. Editorial Popular-OEI-Quinto Centenario.
- GOÑI, J. M. (2005). El espacio europeo de la educación superior, un reto para la universidad. Barcelona. Octaedro. ICE/UIB.
- GORE, E. (1998) La educación en las empresas: aprendiendo en contextos organizativos. Barcelona. Granica.
- GROS, B., ROMANÍA, T. (2004). Ser profesor, palabras sobre docencia universitaria. Barcelona. Colección universitaria. Octaedro/ ICE-UIB
- IMBERNÓN, F. (Coord) (1999) La educación en el siglo XXI. Barcelona. Ariel.
- IMBERNÓN, F. (1998). La formación y el desarrollo profesional del profesorado., hacia una nueva cultura profesional. Barcelona.Graó
- IZANZO, P. (2002). Formación del profesorado para el cambio: Desarrollo profesional en cursos de formación y en proyectos de asesoramiento de centros. Universitat Rovira i Virgili.
- LATORRE, A. (2003) La investigación-acción: conocer y cambiar la práctica educativa. Barcelona. Graó

Any acadèmic	2015-16
Assignatura	22236 - Formació Permanent
Grup	Grup 40, 2S, GPED
Guia docent	A
Idioma	Català

- LATORRE, A. (2007). Calidad docente e indagación. I Congrés Internacional: Noves Tendències En La Formació Permanent Del Professorat, Barcelona.
- LENGRAND, P. (1973) Introducción a la educación permanente. Barcelona. Teide. Unesco.
- MAGER, R. (2001) Como analizar y mejorar el rendimiento de las personas. Barcelona. Gestión 2000.
- MARTIN GONZÁLEZ, M.a. T.; IBÁÑEZ, P. Y BANCIELLA, M.a. J.(2001) Educación permanente para todos. Congreso Internacional sobre la Educación Permanente ene l siglo XXI. Madrid. Actas UNED.
- MEDRANO, G. (1993). Nuevas tecnologías en la formación. EUDEMA.
- MENDIETA, C. (2007). Los trucos del formador, arte, oficio y experiencia. Barcelona. Graó.
- MINGUEZ VELA, A. (2003) El formador en la empresa. Madrid. ESIC.
- MONEREO, C.; POZO, J.I. (2005): La práctica del asesoramiento educativo a examen. Barcelona: Graó
- NUÑEZ, V. (coord.) (2002). La educación en tiempos de incertidumbre: las apuestas de la pedagogía social. Barcelona. Gedisa.
- PAGER, Robert F. (2005) Evaluar el resultado de la formación. Barcelona. Gestión 2000
- PEREDA S. (1995) Técnicas de Gestión de Recursos Humanos. Madrid, CEPADE.
- PERRENOUD, Ph. (2004): Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar. Profesionalización y razón pedagógica. Barcelona: Graó
- PINEDA, P. (Coord.) (2002). Gestión de la formación en las organizaciones. Barcelona. Ariel Educación.
- PORTILLA, A.B. (2002). La formación docente del profesorado universitario: Perfil y líneas de formación. Barcelona. <http://www.tesinaenxarxa.net/>
- POZO DELGADO, P. (2002) Formación de formadores. Madrid. Pirámide.
- POZO, J.I. et al. (2006): Nuevas formas de pensar la enseñanza y el aprendizaje. Las concepciones de profesores y alumnos. Barcelona:Graó
- RICHARDS, J.C / LOCKHART, Ch. (1998): Estrategias de reflexión sobre la enseñanza de idiomas. Cambridge.
- RIVAS, M. (2000). Innovación educativa. Teoría, procesos y estrategias. España. Ed. Síntesis.
- SALINAS, J. (1998). Rol del profesorado universitario ante los cambios en la era digital. Illes Balears. Agenda académica.
- SÁNCHEZ ROMAN, A. (Comp.) (1994) La educación permanente como proceso de transformación. Sevilla. Servicio de Publicaciones. M.C.E. P.
- SCHÖN, D.A. (1998) El profesional reflexivo. Barcelona. Paidós.
- SPARHAWK, S. (1998) Como identificar las necesidades de formación: guía práctica para aprender una estrategia de formación eficaz. Madrid. Ed. Centro de estudios Ramón Areces.
- SARRAMONA LOPEZ, J. (2002) La formación continua laboral. Madrid. Biblioteca Nueva.
- SARRAMONA, J. (2002). Desafío de la escuela del siglo XXI. Barcelona. Octaedro.
- SARRAMONA, J.; VÁZQUEZ, G. I COLOM, T. (1998) Educación no formal. Barcelona. Ariel.
- TORROBA, I. (1995) La formación en centros de trabajo: programación y evaluación. Madrid.
- VILLAR, L.M. (1999). Construcción y análisis de procesos de enseñanza. Teoría e investigación. Barcelona. Oikos-Tau.
- VILLAR, L.M., DE VICENTE, P.S. I ALEGRE, O.M. (2005). Conocimientos, capacidades y destrezas estudiantiles en la Titulación de Pedagogía. Madrid. Pirámide.
- VILLAR, L.M. (1987). Evaluación diagnóstica de los procesos mentales de los profesores. Sevilla. Publicaciones de la Universidad de Sevilla.
- ZABALZA, M. A. (2004). La enseñanza universitaria. el escenario y sus protagonistas (1ª ed.). Madrid: Narcea S.A.

Altres recursos

ARTICLES:

- ARBÚES, M.T.; TARÍN, LL. (2000) Aprender a lo largo de toda la vida y las nuevas tecnologías. En DUART, J.; SANGRÁ, A. Aprender en la virtualidad. Barcelona.

Any acadèmic	2015-16
Assignatura	22236 - Formació Permanent
Grup	Grup 40, 2S, GPED
Guia docent	A
Idioma	Català

BARRIOS ARÓS, Charo. "Formación dentro y fuera de la escuela. Antítesis o síntesis." *Educación* 30, 2002. Pàg. 141-157

ESTEVE, O. (2004): "La observación en el aula como base para la mejora de la práctica docente". A: D. Lasagabaster & J.M. Sierra (eds.) *La observación como instrumento para la mejora de la enseñanza-aprendizaje de lenguas*. Lleida. Milenio

ESTEVE, O; CARANDELL, Z. (2009): "La formación permanente del profesorado des de la pràctica reflexiva". A: *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, nº 49, pp. 47-62

GIMENO, X. (2005): *El diari d'aula com a eina per a la formació i l'avaluació en l'educació superior dels professionals de l'educació*. Departament de Pedagogia Aplicada. UAB

LATORRE, A. (2007) *Calidad docente y indagación*. I Congrés Internacional: Noves tendències en la formació permanent del professorat. Barcelona.

PALACIOS, R.M. (coord.) (2008): "Otra manera de formarse". A: *La Formación Permanente del Profesorado*, Cuadernos de Pedagogía, nº 379, pp. 48-77

PINYA, C. (2008). *La formación permanente del profesorado universitario: estado de la cuestión*. IN. *Revista Electrónica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, V. 1, n. 0, PÀGINES 3-24.

TORRE PRADOS, Isabel de la
2000 "La dimensión social del capital humano. Formación ocupacional y formación continua". *Papeles de Economía Española* 86: 266-279.

TORRE PRADOS, Isabel de la
1999 "La formación y las organizaciones. Los Acuerdos Nacionales de Formación Continua". *Reis* 77-78: 15 páginas.

TUGORES QUES, María
2002 "La formación continua en España: un repaso a sus problemas y soluciones". *Cuadernos de Economía* 25: 313-328.

UNESCO (1998). *Conferencia mundial sobre la educación superior*. En el Siglo XXI: Visión y acción, París.

ADREÇES D'INTERNET I ALTRES FONTS

<http://www.caib.es> Informació útil sobre la comunitat autònoma de les Illes Balears, especialment de la Conselleria d'Educació i de l'Institut Balear d'Estadística.

<http://www.ine.es> Base estadística fonamental a nivell de l'Estat espanyol.

<http://www.mec.es/cescs/inicio.htm> Informe sobre el estado y situación del sistema educativo de España.

<http://www.ice.uib.cat> Institut de Ciències de l'Educació

<http://www.xtec.cat/formació> Generalitat de Catalunya. Oferta de programes de formació permanent, activitats i recursos adreçats al professorat.

<http://www.ICE.uib.cat> ICE

www.formaciocontinua.inap.map.es

www.formacioempresas.com

www.unesco.org

